

Aan het College van Principalen
 Van de Beheerorganisatie
 Het Nieuwe Rijksmuseum

Amsterdam, 14 augustus 2003.

Betreft: rapportage van de stuurgroep HNR

Geacht college,

Volgens het instellingsbesluit beheerorganisatie Het Nieuwe Rijksmuseum van 15 november 2001 is het één van de taken van de stuurgroep te rapporteren aan de principalen.

De laatste rapportage dateert van 25 april 2002. De stuurgroep informeerde u toen over het resultaat van de inpassingstudie door de architecten en over de opdracht voor het Voorlopig Ontwerp (VO).

In deze rapportage gaat de stuurgroep in op de resultaten van het VO dat door de architecten op 16 december 2002 is afgeleverd. Ook gaat deze rapportage in op de vraag van onder andere de Tweede Kamer over de toegankelijkheid van de collectie tijdens het vernieuwingsproces.

Inmiddels is door de architecten een begin gemaakt met het Definitieve Ontwerp. Hierover hopen wij in het najaar van 2003 te kunnen rapporteren.

Deze rapportage wordt later uitgebracht dan in de bedoeling lag. Dat heeft te maken met de politiek-bestuurlijke situatie vóór en tijdens de totstandkoming van het kabinet-Balkenende II.

1. Het Voorlopig Ontwerp (VO)

Bij de opdracht voor het maken van het Voorlopig Ontwerp zijn de doelen gesteld genoemd in onze rapportage van 24 april 2002.

Kort samengevat komen deze doelen op het volgende neer:

- a. maak het museum geschikt voor een miljoenenpubliek en voor de eisen van de 21^e eeuw
- b. breng de helderheid van Cuypers terug en verbeter de stedenbouwkundige inpassing
- c. vergroot de zichtbaarheid van de collecties
- d. maak het museum attractief voor een breed publiek, waaronder jongeren en nieuwe Nederlanders
- e. maak in het ontwerpproces ruimte voor een voortgezet publiek debat
- f. blijf binnen de gestelde kaders van ruimte, tijd en geld.

De stuurgroep heeft vastgesteld dat de architecten in hun Voorlopig Ontwerp van december 2002 als volgt met deze doelen zijn omgesprongen:

Ad a. Het Rijksmuseum voor de 21^e eeuw

Het VO bezit alle potentie van een in esthetisch en dienstverlenend opzicht aanzienlijk verbeterd museum. Het grootste winstpunt is dat het thans labyrintische gebouw weer zijn heldere plattegrond terug krijgt en dat door de nieuwe ingang onder de Onderdoorgang, het museum voor een miljoenenpubliek toegankelijk wordt.

Als essentiële verbeteringen kunnen verder in dit verband nog worden genoemd:

+ het hoofdgebouw geheel bestemd voor collecties en publiek

- + een aanzienlijk beter klimaat voor collecties en bezoekers
- + ruimere horecafaciliteiten op minimaal twee plekken in het gebouw
- + concentratie van tijdelijke tentoonstellingen in de Philipsvleugel.

Met name het Rijksmuseum was nog niet tevreden met het ontwerp van het zogenaamde studiecentrum. Ook ontbrak in maart 2003 nog een VO voor de Philipsvleugel. De architecten hebben inmiddels een aangepast VO, c.q. nieuw VO gemaakt. De besluitvorming hierover bevindt zich in het finale stadium van goedkeuring. De beslissing door de Stuurgroep ter afronding hiervan zal nog plaatsvinden.

Ad b. De helderheid van Cuypers en de stedenbouwkundige inpassing.

De helderheid van Cuypers komt in het VO onder meer tot uitdrukking door het herstel van de open binnenplaatsen en van de oorspronkelijke routes. Hierdoor krijgt het thans labyrintische gebouw zijn heldere plattegrond weer terug. De technische installaties worden ondergronds gebracht en zullen het aanzien van het gebouw zowel binnen als buiten niet verstoren. De restauratieateliers en depots worden buiten het hoofdgebouw geplaatst.

De stedenbouwkundige situatie wordt verbeterd door de situering van de nieuwe ingang in de Onderdoorgang. De oude, nauwe entrees vervallen. De toegang tot het museum wordt symmetrisch: gelijkelijk toegankelijk vanuit de stads- en de Museumpleinzijde.

Geen der partijen is tevreden over de manier waarop de doorgang voor de fietsers is vormgegeven. De architecten is gevraagd in het Definitief Ontwerp hier speciale aandacht aan te besteden, rekening houdend met het stedenbouwkundig plan.

Ad c. De zichtbaarheid van de collecties

Deze doelstelling wordt met name nagestreefd door naast het semi-permanente grote circuit waarin geschiedenis en kunst in overzichtelijke chronologische wijze wordt gepresenteerd, op grote schaal ruimte ter beschikking te stellen voor 'special collections' en studiecollections. In de Philipsvleugel (tentoonstellingsvleugel) zullen voortdurend wisselpresentaties te zien zijn op het gebied van prentkunst, fotografie en textiel.

De Aziatische collectie krijgt in het Aziatisch paviljoen een eigen plek met een eigen, aan de collectie gekoppelde uitstraling.

Ad d. Een breed samengesteld publiek, waaronder jongeren en nieuwe Nederlanders.

Het gebouw wint aan attractiviteit voor een groot publiek door een aanzienlijke verbetering van de algemene publieksfaciliteiten en de overzichtelijkheid in de plattegrond en een gevarieerd aanbod van collecties.

In het VO is een afzonderlijk activiteitencentrum waar met specifieke groepen (zoals jeugd) op aspecten van het museumbezoek wordt ingegaan, cursussen worden gegeven, enzovoorts.

Er wordt een nieuw publieksinformatiecentrum in de Cuypers-bibliotheek gevestigd.

Een heel andere manier van attractiviteit is de 'snelweg' voor toeristen die naar het Rijksmuseum komen om vooral de Nachtwacht te zien.

Ad e. Het publiek debat

Het publiek debat over het nieuwe Rijksmuseum, gestart in het voorjaar van 2001, wordt langs verschillende paden voortgezet.

Proefopstellingen voor de geïntegreerde inrichting van de verzamelingen zullen met behulp

van klankbordgroepen en expertmeetings op hun bruikbaarheid worden getest. De restauratievisie zal uitvoerig met deskundigen uit de wereld van de architectuur en monumentenzorg worden besproken. In een nieuwsbrief wordt een grote groep van geïnteresseerden van de voortgang van de vernieuwing en het bouwproces op de hoogte gehouden. Om de belangstelling van het brede publiek op te vangen en te wekken wordt een informatiecentrum ingericht.

Ad f. De randvoorwaarden van ruimte, tijd en geld

Het voorlopig ontwerp blijft binnen de door het kabinet gestelde randvoorwaarden van ruimte (programma van eisen), tijd (planning) en geld (financieel kader).

De stuurgroep stelt vast dat de architecten in het Voorlopig Ontwerp voldoende aan de doelen van het project Het Nieuwe Rijksmuseum zijn tegemoetgekomen. De stuurgroep heeft ermee ingestemd dat zij hun werkzaamheden voortzetten om te komen tot een Definitief Ontwerp met inachtneming van de hierboven genoemde doelen.

2. Restauratievisie

De visie op de restauratie van het hoofdgebouw is een essentieel onderdeel van het Voorlopig Ontwerp.

Uitgangspunt is de conservering van de architectonische en monumentale waarde van het hoofdgebouw.

Voor de buitenkant van het gebouw betekent dit dat de omvang en de relatie met de omgeving gehandhaafd zullen blijven. De gevels en daken zullen worden geconsolideerd en geconserveerd.

Aan de binnenkant van het gebouw zal de restauratie bestaan uit het in grote lijnen terugbrengen van de architectonische situatie zoals die was vóór de ingrepen van de 20^e eeuw. Deze ingrepen verstoorde de oorspronkelijke structuur en organisatie van het gebouw.

In het oorspronkelijke ontwerp van Cuypers speelde ook de ornamentiek en de decoratie van het gebouw een belangrijke rol. In het VO van de architecten is een bijna volledige reconstructie volgens het oorspronkelijk ontwerp van de Voorhal, de hoofdtrappen en de Aduard kapel voorzien. Ook de bibliotheek zal een intensieve restauratie ondergaan.

De architecten, die daarin worden ondersteund door de directie van het museum, zijn de opvatting toegedaan dat de overvloedige decoratie en de intense kleuren die door Cuypers zijn aangebracht, altijd een belemmering hebben betekend bij het gebruik van het gebouw als museum. Bij het gebruik van decoraties en kleuren, behalve in de eerder genoemde ruimten, zullen zij zich vooral door de eisen van de museale inrichting en het museaal gebruik laten leiden.

Vanuit de wereld van de monumentenzorg wordt sterk aangedrongen op nader bouwhistorisch onderzoek gedurende de uitvoering van het project. De stuurgroep heeft ingestemd met een nader onderzoek dat zal moeten uitwijzen of en in hoeverre ruimere aandacht aan het herstel van het oorspronkelijke ornament- en decoratieprogramma zal worden gegeven.

3. Zichtbaarheid collectie tijdens vernieuwing

In de rapportage van april 2002 is gemeld dat gedurende de renovatie van het hoofdgebouw, in de Philipsvleugel een presentatie van topstukken van 17e eeuwse kunst en geschiedenis zal plaats vinden. Ook zullen daar kleine wisseltentoonstellingen worden gehouden. In het voormalige hoofdkantoor van de ABN-AMRO in de Vijzelstraat - naar de naam van de

architect ook wel De Bazel genoemd - zullen vanaf de opening van dit gebouw - naar verwachting in 2005 tentoonstellingen van werken uit het Prentenkabinet plaats vinden. In het Rijksmuseum Amsterdam Schiphol zijn permanent een tiental hoogtepunten van 17e eeuwse schilderkunst te zien.

Tijdens de verbouwing zullen in een aantal Nederlandse musea en in het buitenland delen van de collectie worden tentoongesteld onder de vlag van het Rijksmuseum.

De tentoonstelling van Vlaamse meesters van de 15e tot de 17e eeuw in het Bonnefantenmuseum in Maastricht loopt onder de noemer *Rijksmuseum aan de Maas*.

In het *Rijksmuseum aan de grens* zullen schilderijen en voorwerpen uit de 18de eeuw te zien zijn in het Rijksmuseum Twente in Enschede.

Andere collectieonderdelen zullen te bezichtigen zijn in het Dordrechts Museum (noemer: *Rijksmuseum aan de Merwede* – 19de eeuwse schilderijen); in het Drents Museum in Assen (noemer: *Rijksmuseum aan de Brink* – collectieonderdelen van rond 1900); in het Haags Historisch Museum (noemer: *Rijksmuseum aan de Hofvijver* – Nederlandse geschiedenis); in het Museum voor religieuze kunst in Uden (noemer: *Rijksmuseum aan de Aa*); in het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen (noemer: *Rijksmuseum aan de Schelde* – Zuid Nederlandse schilderkunst).

In het Koekoek Museum in Kleve (Duitsland) zal onder een nog nader vast te stellen noemer een groot deel van de beeldencollectie (m.n. Duitse beeldhouwkunst) worden getoond. Tot slot zal de Aziatische Collectie gepresenteerd gaan worden in het binnenkort te openen nieuwe gemeentemuseum van Apeldoorn. Daarnaast zullen in de vorm van bruiklenen delen van de collectie gepresenteerd worden in een aantal Nederlandse musea zoals Museum Boijmans-van Beuningen in Rotterdam, het Scheepvaartmuseum in Amsterdam en Museum 'De Prinsenhof' in Delft.

Met de Nieuwe Kerk zijn inmiddels afspraken gemaakt voor drie herfsttentoonstellingen in de jaren 2005, 2006 en 2007.

In dezelfde jaren zullen 2 tentoonstellingen van hoogtepunten uit de Gouden Eeuw de wereld rondreizen. Op dit moment wordt gedacht aan tentoonstellingen in Japan (1), Europa (2) en Amerika (3).

In 2006 is het 400 jaar geleden dat Rembrandt werd geboren. Er is een idee om dit te vieren met een speciale tentoonstelling op een voor het Rijksmuseum ongebruikelijke plaats.

Verder zal het Rijksmuseum voor zover mogelijk medewerking blijven verlenen aan tal van producties in binnen- en buitenland.

4. Voortgang van het project

Tot slot melden wij u de voortgang van de andere onderdelen van het project.

Philipsvleugel en informatiecentrum.

In de Philipsvleugel zal na de sluiting van het hoofdgebouw een tentoonstelling te zien zijn van de topstukken van de 17^e eeuwse kunst en geschiedenis. De vleugel moet worden aangepast om het verwachte bezoekersaantal van ca 500.000 bezoekers per jaar te kunnen ontvangen. De werkzaamheden daarvoor worden op dit moment uitgevoerd. In de tuin naast de Philipsvleugel zal een informatiecentrum worden ingericht waar bezoekers zich kunnen informeren over de voortgang van de verbouwing en van waaruit rondleidingen worden georganiseerd.

Werkgebouw

Aan de Hobbemastraat, tegenover de achterzijde van het hoofdgebouw, wordt het voormalige Veiligheidsinstituut ingrijpend omgevormd tot een Ateliergebouw. Hierin zullen onder meer de restauratie-ateliers van het Rijksmuseum en van het Instituut Collectie Nederland worden

gehuisvest. Dit gezamenlijk gebruik levert voor beide instellingen grote (synergie-)voordelen op. Voor de ingrijpende verbouwing en nieuwbouw is door de architecten Ortiz y Cruz het Definitief Ontwerp afgerond en worden nu de bestekken en bestektekeningen gemaakt.

Depot

In de Eurokluizen te Lelystad is een nieuw depot voor het Rijksmuseum ingericht. De collectiedepots in het Rijksmuseum zijn momenteel verspreid over het museum, het Veiligheidsinstituut en de Mibo-loodsen in Mijdrecht. Een van de hallen van de Eurokluizen is inmiddels voor dit doel ingericht.

Het Bureau

De aan de Hobbemastraat, recht tegenover het museum gelegen 'Mannheimer villa' (nu: Het Bureau) is gehuurd en verbouwd voor de huisvesting van de directie en de bestuurlijke staf. De verbouwing is in juli afgerond en de directie en de bestuurlijke staf van het Rijksmuseum hebben de villa betrokken. Tot en met 2005 geldt Het Bureau als tijdelijke huisvesting, vanaf 2006 wordt Het Bureau als permanente huisvesting beschouwd.

Tijdelijke huisvesting

Aanvankelijk lag het in de bedoeling om het Prentenkabinet en de kunsthistorische bibliotheek gedurende de vernieuwing van het museum tijdelijk onder te brengen in het voormalige hoofdkantoor van de ABN-AMRO van architect De Bazel in de Vijzelstraat te Amsterdam. Helaas is gebleken dat dit gebouw niet tijdig ter beschikking komt. Hiervoor is inmiddels een alternatief gevonden (Frans van Mierisstraat) dat het museum in staat stelt deze waardevolle collecties op een verantwoorde manier voor het publiek toegankelijk te houden en tijdelijke huisvesting te bieden voor een groot deel van de staf.

Namens de Stuurgroep Het Nieuwe Rijksmuseum

De Voorzitter,

De Secretaris,

Ir. J. Veraart

Drs. W. Bloemberg